

14. Lipman, M., 2010. 'Philosophy Goes To School', Philadelphia: Temple University Press, 240 p.

15. Lipman, M., 2010. 'Philosophy in the Classroom', Philadelphia: Temple University Press, 248 p.

16. Lipman, M., Sharp, AM., 1994. 'Growing up with philosophy', Dubuque: Kendall/Hunt, 410 p.

17. 'Philosophy for children. Meeting of Experts 26–27 March 1998', 1998. UNESCO. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001161/116115mo.pdf>.

18. Sangrà, A., 2010. 'González–Sanmamed M. The role of information and communication technologies in improving teaching and learning processes in primary and secondary schools', *Research in Learning Technology*, Vol.3, No.18, p.207–220.

19. Sloterdijk, P., 2011. 'Du mußt dein Leben ändern: über Anthropotechnik', Frankfurt am Main: *BSuhrkamp*, 723 p.

20. 'The Cambridge Declaration on Consciousness', 2012. *Francis Crick Memorial Conference*. URL: <http://fcmconference.org/img/mbridgeDeclarationOnConsciousness.pdf>.

21. Tugendhat, E., Willaschek, M., 1997. 'Ernst Tugendhat: Moralbegründung und Gerechtigkeit: Vortrag und Kolloquium in Münster 1997', Münster: *Münster Lit*, 95 p.

22. Turgeon, WC., 1998. 'Metaphysical Horizons of Philosophy for Children', *Twentieth World congress of philosophy "Paideia: Philosophy Educating Humanity"*, Boston, Massachusetts U.S.A. August 10–16, 1998. URL: <https://www.bu.edu/wcp/Papers/Chil/ChilTurg.htm>.

23. Vernant, JP., 1981. 'Les origines de la pensee grecque', Paris: *Presses Universitaires de France*, 133 p.

24. Vicuña Navarro, AM., 1998. 'Ethical Education Through Philosophical Discussion', *Twentieth World congress of philosophy "Paideia: Philosophy Educating Humanity"*, Boston, Massachusetts U.S.A. August 10–16, 1998. URL: <https://www.bu.edu/wcp/Papers/Chil/ChilVicu.htm>.

Sahuichenko V. V., Doctor of Philosophy of Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Philosophy of the Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» (Ukraine, Dnipro), valentina.sag@ukr.net, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7539-9448>.

Educational institutions in the historical retrospective: the cultural status of educational institutions in the days of antiquity

The author, on the basis of cultural–historical analysis of educational institutions (a) substantiates the understanding of educational changes based on historical reconstructions of educational transformations; (b) emphasizes the cultural status of educational institutions in the era of antiquity, when the anthropological preconditions for the formation of pedagogical relations were laid. Educational institutions belong to the civilizational achievements of mankind, paradoxically, they act as destabilizing stabilizers of human, cultural and social life. The author comes to the conclusion that the close relationship of educational structures with the structures of scientific production enhances this paradox. The unity of education and science is a factor that initiates out of institutional conservatism and aims to gain experience of responsible autonomy through self-destruction and self-renewal. The dilemma of success and truth determines the direction of transformation of educational institutions throughout their development. Minimizing the consequences of such ambivalence can only be based on the ethics of responsibility, the activation of whose meanings in turn requires the expansion of humanistic educational practices, the presence in society of a high level of worldview culture and culture of freedom.

Keywords: philosophy of education, educational institutions, culture, antiquity, society, reforming.

* * *

УДК 159.923:057.89

Баклашова Т. М.,
старший викладач, Донбаський державний
педагогічний університет (Україна, Слов'янськ),
cult.ddpu@gmail.com, ORCID E–3615–2018

АНТРОПОЛОГІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ЗНАННЯ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Аналізуються перспективи застосування методологічної вимоги антропологізації змісту викладання історії у вищій школі в рамках компетентнісного

підходу до організації навчально–виховного процесу. З'ясовано, що застосування вказаного підходу сприяє оптимізації формування у студентів як загальних, так і спеціальних компетентностей курсу історії України. Досліджено можливості конкретних методологічних підходів історіографії, а саме: викладання історії як історії повсякденності, цивілізаційного підходу до змісту історичного знання, розуміння історичного процесу як історії ідей. Визначено, які з цих підходів дають найкращі результати під час формування конкретних компетентностей.

Ключові слова: компетентності, антропологізація історичного знання, курс історії України, педагогіка вищої школи.

Активні перетворення, яких вимагає сучасність від українського суспільства, мають своїм головним напрямком формування умов для життєдіяльності особистості, спрямованої на саморозвиток та повноцінну реалізацію всіх своїх можливостей. Разом з тим ця особистість має бути якомога повніше залученою до суспільного життя, мати активну громадянську позицію, усвідомлювати власну відповідальність за долю держави. Формування саме такої особистості є головним завданням сучасної вищої освіти. Власне, можна говорити про специфічне освітнє середовище, у якому людина має перебувати протягом всього свого життя і на кожному з етапів життєдіяльності знаходити нові можливості для самовдосконалення. При цьому від самого початку освітнього процесу він має бути спрямований не лише на засвоєння знань, а й на формування необхідних для життєдіяльності компетентностей, що мають забезпечити повноцінне функціонування професіонала та успішну життєтворчість індивідуума. Курс історії України у вищій школі також має бути підкореним вказаним завданням. Компетентнісний підхід на сьогодні визнаний найбільш перспективним для освітнього процесу, існує значна кількість теоретичних досліджень та практичних рекомендацій щодо його впровадження. Проте часто поза увагою науковців та педагогів–практиків залишається той факт, що сучасна історична освіта, як і історична наука в цілому, перебуває в ситуації зміни парадигми вивчення історії та пошуку нових методологічних підходів до історичного дослідження. Відповідно досить складно говорити про принципові підходи до викладання історії як навчальної дисципліни, не визначивши впливу методології самого історичного дослідження, яка застосовується. Одним із найбільш перспективних напрямків пошуку нової методології історії є вимога її антропологізації, тобто наближення змісту історичної оповіді до до інтересів і потреб конкретної особистості. Сполучення цього методологічного підходу із застосуванням принципів компетентнісного підходу до викладання можуть дати позитивні результати та інтенсифікувати процес навчання в цілому.

Компетентнісний підхід визнається на сьогодні одним зі найбільш перспективних в сучасній вищій освіті, тому його методологічні та методичні аспекти часто виступають предметом вивчення вітчизняних науковців. Зокрема, теоретичні аспекти компетентнісного підходу та його історичне становлення були предметом дослідження таких науковців, як В. Луговий [3], Т. Медведовська [4], Л. Овсієнко [5], О. Овчарук [6], Л. Хоружа [9]. Конкретні аспекти реалізації компетентнісного підходу у викладанні історії України найкраще розроблені в працях О. Пометун [7]. Знайшли докладне висвітлення і проблеми антропологізації історичного знання та нових методологічних підходів до вивчення історії в

дослідженнях В. Гончаревського [1], О. Коляструк [2], О. Удода [8], Т. Чаркіної [10] та ін.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на докладну розробленість окремих частин проблеми, в цілому вона досі не розглядалась. На сьогодні не існує досліджень, в яких би вивчались можливості використання методологічної вимоги антропологізації до формування змісту викладання історії в умовах компетентнісного підходу.

Отже, метою даної статті є проаналізувати можливості застосування антропологізації змісту історії як одного з найбільш перспективних сучасних методологічних підходів до процесу викладання курсу історії України у вищій школі, організованого за принципами компетентнісного підходу.

Одним із головних завдань, яке постає під час викладання курсу історії України у вищій школі, є забезпечення суб'єктності студентів в навчальному процесі, що досягається перенесенням центру уваги в змісті матеріалу на особистість, наближенням історії до конкретної людини. Сучасний глобалізований світ, з одного боку, дає широкі можливості ознайомлення з світовими культурними досягненнями, збагачуючи методологічний інструментарій історика, але з іншого боку – загрожує дегуманізацією людини в історичному процесі. Вирішити цю проблему можна за допомогою антропологізації історичного знання [10]. Тобто історія має висвітлювати насамперед особистісні проблеми й здобутки, розуміючи народ, націю, державу насамперед як суспільство, що складається із конкретних людей. Водночас в сучасному світі надзвичайно гостро постає проблема діалогу між різними людськими спільнотами. Усвідомлення власної національної історії в загальнолюдському контексті є важливою вимогою сьогодення, оскільки жодне людське суспільство не існує в ізоляції, а виступає частиною величезної складної системи, і написання історії лише однієї з складових цієї системи без врахування інших повністю позбавлене сенсу.

Отже, здатність до діалогу сьогодні є однією із ключових складових групи комунікаційних компетентностей, необхідних майбутньому професіоналу, важливо навчитись адекватному спілкуванню, вмінню бачити й цінувати іншість співрозмовника. Вирішенню вказаного завдання якнайкраще сприяє один з найбільш перспективних сучасних методологічних підходів до історіописання, що має умовну назву «історії повсякденності» [8]. Суттю цього підходу є висвітлення приватних мотивів та наслідків вчинків, визнання суб'єктності за всіма без винятку членами суспільства, а не лише великими героями. Така парадигма є значно ближчою людині ХХІ ст. в ситуації постмодерну. Історія невеликих соціальних груп, регіонів, що мають власну специфіку, окремих родин, населених пунктів тощо формує у людини відчуття власної залученості до світових глобальних процесів, а отже, сприяє формуванню як національної, так і особистої гідності.

Окреслений методологічний підхід має також і вагомий світоглядний значення історії, що надзвичайно важливо в рамках компетентнісного підходу, оскільки останній передбачає систему знань і навичок у зв'язку із стійкою мотивацією до їх використання та розширення, що неможливо без відповідної світоглядної установки. Історія, яка в центр дослідження ставить державні або

партійні інтереси, як це було донедавна, страждає на політизацію та ідеологізацію, нехтуючи інтересами особистості, може бути використана для формування тоталітарної держави або викликати атомізацію громадян і відмову від суспільної активності взагалі. Натомість визнання людини суб'єктом історичної освіти дозволяє змінити систему цінностей суспільства в цілому на користь громадянина та його потреб. Вплести повсякдення у вивчення історії – одне з першочергових завдань, тільки в такий спосіб можна показати, що найвищою цінністю є людина, з її болями і переживаннями, з її здобутками і втратами, і жодна надія не вартує навіть одного людського життя [8].

В сучасній вищій освіті найбільш перспективним підходом до організації навчально-виховного процесу визнається компетентнісний підхід, головним результатом якого має бути формування певної суми компетентностей як теоретичного й практичного підґрунтя для всебічного особистісного розвитку. При цьому компетентності в сучасній педагогічній науці розуміються як гнучка система сукупності знань, навичок та світоглядних орієнтирів, що виступають способом вирішення практичних завдань та мають розвиватись і вдосконалюватись протягом всієї професійної діяльності [3]. Компетентність визначається не як незмінна самостійна якість, а як здатність до самостійного вирішення типової проблеми, яка передбачає вміння визначити ступінь та суть проблеми, на основі всебічного аналізу спроектувати можливі шляхи її вирішення, вміння сформувати необхідний інформаційний пакет для вирішення та на основі обробки інформації прийняти правильне рішення щодо вирішення проблеми та проконтролювати його виконання [4].

Система компетентностей, що має бути сформована як результат вищої освіти, не є довільною, а визначається тим колом практичних завдань, які має виконувати професіонал певної кваліфікації. При цьому в центрі цієї системи перебувають потреби саморозвитку та самовдосконалення особистості. Відповідно система компетентностей складається з загальних, що забезпечують особистісне становлення, та спеціальних, що визначають професійну кваліфікацію [7]. Науковцями в галузі педагогіки розроблено на сьогодні чітку класифікацію компетентностей залежно від сфери їх застосування. Серед загальних компетентностей виділяються соціальні, комунікативні, інформаційні, компетентності продуктивної творчої діяльності, компетентності саморозвитку й самоосвіти. Ці групи перебувають в тісному взаємозв'язку та взаємообумовлюють одна одну. Формуються загальні компетентності в ході вивчення всіх без винятку навчальних дисциплін, водночас маючи специфіку для кожної з них. Розглянемо, в чому проявляється специфіка загальних компетентностей курсу історії України та яким чином на їх формування впливає антропологізація змісту історичної освіти.

Стосовно групи соціальних компетентностей, які передбачають вміння, навички та здатність ефективної роботи в групі, здатність адекватно будувати взаємовідносини із соціальним оточенням в процесі професійної діяльності, навички вирішення та уникання конфліктів, готовність проявляти ініціативу тощо [5]. В процесі викладання курсу історії України ці

компетентності формуються як безвідносно до змісту навчальної дисципліни, в ході організаційної та виховної роботи, так і головним чином в залежності від цього змісту. Відбір змісту навчального матеріалу, здійснений згідно методологічного принципу антропологізації, може активно сприяти активізації формування таких важливих соціальних компетентностей, як здатність до усвідомленої оцінки власного місця в системі суспільства та державних інституцій, вміння здійснювати аналіз інформації та приймати відповідальні й обґрунтовані рішення в ході виконання соціальних функцій, світоглядну установку на активну діяльність в інтересах суспільства [7]. Вимога антропологізації у вказаному контексті забезпечується такими методичними засобами, як включення в зміст вивчення історії України достатньої кількості інформації щодо умов повсякденного життя людей певної епохи, вивчення історії власного регіону, власної родини тощо, виконання завдань, пов'язаних із дослідженням індивідуальних історичних джерел тощо.

Щодо компетентностей продуктивної творчої діяльності, які на сьогодні є одними з ключових в умовах сучасного інформаційного суспільства, їх головний зміст полягає у розвитку здатності вирішувати різноманітні нестандартні проблеми, що постають в процесі професійної та суспільної діяльності, нестандартним творчим шляхом [4]. Розвиток творчих здібностей є завданням всього навчально-виховного процесу у вищій школі, проте в курсі історії України ці компетентності так само набувають певної специфіки. Зокрема, прояв творчих здібностей та нестандартний підхід до вирішення проблеми не може мати жодної цінності без відповідальності за наслідки прийнятого рішення. Отже, матеріал курсу вітчизняної історії має забезпечити формування чіткого розуміння залежності наслідків історичних подій від творчої активності індивіда. Антропологізація змісту історичної освіти може надати викладачу нові можливості в сфері розвитку компетентностей креативного вирішення завдань. Національна історія дає безліч прикладів видатних особистостей, чия творча активність змінювала напрям історичних подій докорінно. Аналіз такої діяльності, а також власні спроби запропонувати свій, креативний спосіб вирішення історичної проблеми можуть бути ефективним методичним засобом забезпечити акцентуацію змісту навчання в курсі історії України в контексті формування даної групи компетентностей.

Інформаційні компетентності також є ваговою складовою загальних компетентностей і так само мають власну специфіку формування для курсу національної історії. Їх суттю виступає здатність здобувати, критично оцінювати й використовувати необхідну інформацію для вирішення професійних проблем [6]. В ході викладання курсу історії України інформаційні компетентності формуються у вигляді навичок та знань, необхідних для роботи з історичними джерелами. Це завдання також обіцяє значно кращі перспективи за умови застосування засобів антропологізації змісту викладання історії. Конкретним засобом антропологізації в даному контексті може виступати такий методологічний підхід, як історія повсякденності, тобто такий спосіб вивчення минулого, у якому сполучаються дослідження соціальної взаємодії людей у повсякденних практиках, осмислення

повсякденного життя суспільства в його історичному розвитку, увага до особистих переживань людини [10]. Можливості такого підходу полягають у широкому залученні особистісних історичних джерел, в тому числі неофіційних (як писемних, так і усних), візуальних (в тому числі з приватних архівів) тощо. Завдяки цьому повсякденність виступає як основа історичного процесу, яка формує економіку, політику та культуру. Завдяки цьому посилюється мотивація до опанування такою компетентністю, як здатність до отримання інформації з найрізноманітніших джерел та розуміння специфіки цієї інформації, рівня її релевантності та суб'єктивності. Студент набуває чіткого розуміння, що створена ним самим інформація також має стати історичним джерелом, а тому формується більш відповідальне ставлення до власної комунікації.

Інформативні компетентності мають сенс лише в тісному зв'язку із комунікативними, суттю яких є комплекс навичок, знань та установок, необхідних для здійснення ефективного спілкування [5]. При цьому суб'єкт комунікації має усвідомлювати можливі культурні відмінності інших учасників діалогу та враховувати їх. В змісті такої навчальної дисципліни, як історія України, це має відображатись через включення матеріалу про різноманітні етнічні групи та національні меншини, що входять до складу української нації, особливості їх культурних традицій тощо. В умовах сучасного суспільства необхідність комунікаційної компетентності є незаперечною, і в процесі її формування антропологізація змісту історичної освіти дає вагомі переваги. Для цього необхідно застосовувати також методологічний підхід історії повсякденності та мікроісторії [8]. Переваги цих підходів полягають в тому, що історія повсякденності жодним чином не є лише описом побуту, її змістом є розкриття культурних смислів побутових речей та повсякденних практик, спроби зрозуміти культурний рівень щоденного життя, втілені в повсякденних практиках ідеали, системи цінностей, світоглядні установки. Відповідно інша людина, якою б незначною не була її участь в глобальних історичних подіях, постає як носій вагомих естетичних та культурних смислів і її самоцінність виступає значно виразніше [8]. Отже, здійснення антропологізації змісту викладання історії України у вищій школі дає можливість вивести комунікаційні компетентності на значно вищий рівень.

Серед загальних компетентностей, що мають бути сформовані в процесі викладання курсу історії України, безумовно, найбільш важливими виступають компетентності саморозвитку й самоосвіти, набуття яких забезпечує постійне самовдосконалення протягом всього життя [5]. У формуванні цієї групи компетентностей важливе місце займає процес формування світогляду й ціннісних орієнтацій. Ці завдання також можуть бути успішно вирішені за допомогою антропологізації змісту навчальної дисципліни. В якості методологічного підходу в даному випадку варто застосувати цивілізаційний спосіб вивчення історії. Сенсом цього підходу є високий рівень узагальнення історичної інформації, коли певний історичний процес або явище розглядаються в якості складової частини тієї цивілізації, в рамках якої вони існують. Такий підхід до розгляду історичного процесу знімає питання про непередбачувані або випадкові події, дає чітке розуміння єдності та об'єктивної

зумовленості суспільних подій [1]. Таке усвідомлення стає стійкою світоглядною установкою та забезпечує вищий ступінь залученості молоді в суспільні процеси. Крім того, розгляд всієї різноманітності національних та державних організмів, що складають певну цивілізацію, дозволяє запобігти проявам обмеженості та ксенофобії, сформувати розуміння включеності України до європейської цивілізації та зрозуміти її особливе місце на кордоні християнської та ісламської культур. В процесі саморозвитку та самовдосконалення протягом всього життя усвідомлення різноманітності національних цінностей та водночас наявності цінностей загальнолюдського значення стає ключовою світоглядною установкою. Окрім того, антропологізація змісту викладання історії України через застосування цивілізаційного підходу дає кращі можливості для набуття такої важливої компетентності, як усвідомлення та навички практичних реалізацій власної активної участі у загальноосвітньому історичному процесі через ствердження у власному житті духовних цінностей універсального характеру, що дає молодій людині відчуття сенсу власного буття.

В курсі історії України в рамках вищої освіти передбачено формування не лише загальних, але й спеціальних компетентностей, головними серед яких є здатність до наукового аналізу історичних джерел, хронологічні компетентності, здатність до обґрунтованої критичної оцінки історичних процесів та подій [7]. Цим склад спеціальних компетентностей курсу історії України не вичерпується, проте саме у формуванні цих компетентностей антропологізація змісту викладання забезпечує найкращі результати. Так, аналітична робота з історичним джерелом передбачає навички встановлення повноти інформації, рівня її достовірності, розуміння відмінностей між першоджерелом та інтерпретацією. Важливе місце також має така компетентність, як вміння визначити той культурний та соціальний вплив, який визначає ту або іншу інтерпретацію джерела, що особливо актуально для сучасного інформаційного суспільства. Застосування вимоги антропологізації змісту викладання через застосування цивілізаційного тлумачення сутності історичного процесу дозволяє активізувати формування вказаної компетентності. Цивілізаційний підхід до вивчення історії передбачає дослідження всіх без винятку людських суспільств, у тому числі й тих, які внаслідок відмінності власних культурних традицій не залучені активно до основного історичного процесу (наприклад, деякі етнічні, релігійні, соціальні групи) [1]. Такий аспект дослідження дозволяє врахувати особисті цілі та уявлення конкретних учасників історичного процесу, а отже, зрозуміти причини, способи й напрями видозміни інформації в процесі її інтерпретації. У подальшій професійній та суспільній діяльності така навичка стане дуже важливою компетентністю. Також має позитивні перспективи використання в даному контексті методологічного підходу, що має умовну назву історії ідей. Такий підхід передбачає висвітлення історичного процесу як зумовленого генезисом, становленням, поширенням в суспільстві різноманітних досягнень інтелектуальної культури людства. Предметом історії ідей є певні елементарні уявлення, з яких складається світогляд окремого індивіда та суспільства в цілому, в тому числі як наукові й філософські концепції,

так і стереотипи, міфи, ідеології тощо [1]. Вказаний методологічний підхід забезпечить формування у студентів стійкої компетентності врахування способів мислення, характерних для певної історичної епохи або суспільної групи, під час аналізу історичного джерела, а в перспективі – кожного джерела інформації.

Центральними спеціальними компетентностями курсу історії України є хронологічні компетентності. Їх змістом є здатність розуміти суть історичних процесів, причинно-наслідкових зв'язків, а також визначати самостійно на основі наявної інформації місце власної долі, держави й національної культури в історичному процесі [7]. Вказана здатність має бути сформована на основі набуття конкретних фактографічних знань та вмінь систематизації фактографічного матеріалу за певними принципами. Вимога антропологізації змісту навчального курсу забезпечується при цьому розробкою змісту навчальних завдань та вправ із використанням фактографічного матеріалу, особистісно значимого для студента, та співвіднесенням цього матеріалу із долею кожного історичного регіону, національної спільноти, релігійної конфесії тощо.

Принципово важливим для подальшої професійної діяльності та особистісного становлення є формування у студентів такої групи спеціальних компетентностей, як здатність критично оцінювати історичні події та напрямки історичного процесу [7]. Ці навички потребують значної попередньої фактографічної та методологічної підготовки та досить великої практики, тому варто передбачити в курсі вищої освіти збільшення уваги саме до методологічної складової, щоб згодом на основі розширення знань та збільшення досвіду майбутній професіонал вдосконалював вказану компетентність самостійно. Антропологізація змісту історичної освіти в даному випадку має виконувати ключову роль, із застосуванням всіх методологічних підходів (історії повсякдення, історії ідей, цивілізаційного підходу). Сенс застосування цих підходів полягає у формуванні чіткої ціннісної установки на множинність систем цінностей, в яких діють представники певних історичних епох або суспільних груп, навичок аналізу наслідків подій із врахуванням цих різноманітних систем цінностей, значного багажу фактографічних знань з предмету. Такий підхід дасть можливість запобігти викривленому уявленню про переважання якоїсь національної культури або форми державності над іншими та закріпити на світоглядному рівні універсальну систему цінностей людства як єдино можливого критерія оцінки історичних подій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, можна стверджувати, що антропологізація змісту викладання курсу історії України у вищій школі може забезпечити підвищення ефективності формування ключових компетентностей як загальних, так і спеціальних. Найкращі результати застосування вказаної вимоги до організації навчання дає у застосуванні до тих груп компетентностей, що передбачають формування не стільки конкретних фактографічних знань, скільки певних якостей мислення та напрямів світоглядної орієнтації. Оскільки саме ці складові компетентностей є найбільш стійкими та мають зберігатись і розвиватись протягом усієї професійної діяльності в майбутньому, застосування принципів антропологізації у формуванні змісту викладання

видається надзвичайно перспективним. Методологічно вказаний підхід забезпечується використанням кількох сучасних тенденцій історіографії, а саме принципів викладання історії як історії повсякдення, застосування цивілізаційного підходу, дослідження історичних процесів як історії ідей.

В якості перспектив подальших досліджень у вказаному напрямку слід відзначити необхідність розробки конкретних методичних прийомів, що забезпечать реалізацію принципу антропологізації, а також створення підручників та навчальних посібників із використанням окреслених методологічних вимог до змісту історичного знання.

Список використаних джерел

1. Гончаревський, ВГ., 2011. 'Цивілізаційний підхід до історії: сучасний український досвід', К.: *Logos*, 220 с.
2. Коляструк, ОА., 2011. 'Методологія історії повсякдення', *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Серія: Історія*, Вип.44, с.8–21.
3. Луговий, ВІ., 2009. 'Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні', *Педагогіка і психологія*, №2, с.13–26.
4. Медведовська, Т., 2011. 'Компетентнісний підхід у організації навчального процесу в системі вищої освіти', *Гуманізація навч.-вихов. процесу: наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'ян. держ. пед. ун-т., Слов'янськ, (Спецвип. 7), Ч.2, с.40–45.*
5. Овсієнко, Л., 2017. 'Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз', *Педагогічний процес: теорія і практика*, №2 (57), с.82–87.
6. Овчарук, ОВ., 2004. 'Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти', *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*, К.: «К.І.С.», с.5–14.
7. Пометун, ОІ. 'Реалізація компетентнісного підходу в навчанні історії'. [online] Доступно: www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-52240198
8. Удод, ОА., 2010. 'Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії', *Краєзнавство*, №3, с.6–9.
9. Хоружа, ЛЛ., 2007. 'Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідей', *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*, К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, №7, (Серія «Психологія. Педагогіка»), 202 с.
10. Чаркіна, ТІ., 2014. 'Антропологізація історичного знання в період постмодерну', *Гілея*, Вип.89, с.210–214.

References

1. Goncharevs'kyj, VG., 2011. 'Cyvilizacijnyj pidhid do istorii': suchasnyj ukrai'ns'kyj dosvid (Civilizational approach to history: modern Ukrainian experience)', K.: *Logos*, 220 s.
2. Koljastruk, OA., 2011. 'Metodologija istorii' povsjakdennja (Methodology of the history of everyday life)', *Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu im. V. Karazina. Serija: Istorija*, Vyp.44, s.8–21.
3. Lugovij, VI., 2009. 'Jevropejs'ka koncepcija kompetentnisnogo pidhodu u vyshhij shkoli ta problemy i'i realizacii' v Ukrai'ni (The European Concept of Competency Approach in Higher School and the Problems of its Implementation in Ukraine)', *Pedagogika i psihologija*, №2, s.13–26.
4. Medvedov'ska, T., 2011. 'Kompetentnisnyj pidhid u organizacii (Competency Approach in the Organization of the Educational Process in the Higher Education System)' navchal'nogo procesu v systemi vyshhoi osvity', *Gumanizacija navch.-vyhov. procesu: nauk.-metod. zb. / M-vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrai'ny, Slov'jan. derzh. ped. un-t., Slov'jans'k, (Specvyp. 7), Ch.2, s.40–45.*
5. Ovsijenko, L., 2017. 'Kompetentnisnyj pidhid do navchannja: teoretychnyj analiz (Competency approach to learning: theoretical analysis)', *Pedagogichnyj proces: teorija i praktyka*, №2 (57), s.82–87.
6. Ovcharuk, OV., 2004. 'Rozvytok kompetentnisnogo pidhodu: strategichni orijentyry mizhnarodnoi' spil'noty (Development of

a competent approach: Strategic guidelines for the international community)', *Kompetentnisnyj pidhid u suchasnij osviti: svitovyy dosvid ta ukrai'ns'ki perspektyvy*, K.: «K.I.S.», s.5–14.

7. Pometun, OI. 'Realizacija kompetentnisnogo pidhodu v navchanni istorii' (Realization of a competent approach in teaching history)'. [online] Dostupno: www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-52240198

8. Udod, OA., 2010. 'Istorija povsjakdennosti jak providnyj naprjam ukrai'ns'koi' istoriografii' (History of everyday life as the leading direction of Ukrainian historiography)', *Krajnavstvo*, №3, s.6–9.

9. Horuzha, LL., 2007. 'Kompetentnisnyj pidhid v osviti: retrospektyvnyj pogljad na rozvytok idei' (Competency approach in education: a retrospective view of the development of the idea)', *Pedagogichna osvita: teorija i praktyka: zbirnyk naukovykh prac'*, K.: *KMPU imeni B. D. Grinchenka*, №7, (Serija «Psychologija. Pedagogika»), 202 s.

10. Charkina, TI., 2014. 'Antropologizacija istorичного знання v period postmodernu (Anthropologization of historical knowledge in the postmodern period)', *Gileja*, Vyp.89, s.210–214.

Baklachova T. M., senior lecturer, Donbas State Pedagogical University (Ukraine, Slavyansk), cult.dpu@gmail.com, ORCID E–3615–2018

Antropologization of historical knowledge as one of the directions of providing competent approach to teaching in higher educational institutions

The article is devoted to the analysis of the prospects of applying the methodological requirement of anthropologizing the content of teaching history in higher education within the framework of a competent approach to the organization of educational process. It was found that the application of this approach helps to optimize the formation of students as general and special competences of the course of Ukrainian history. It was explored the possibilities of specific methodological approaches of historiography, namely: teaching history as a history of everyday life, a civilizational approach to the content of historical knowledge, understanding of the historical process as a history of ideas. It is determined which of these approaches give the best results during the formation of specific competencies.

Keywords: competences, anthropologization of historical knowledge, course of Ukrainian history, pedagogy of higher education.

* * *

УДК 124.4

Дроботенко М. О., кандидат філософських наук, докторант кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С.Сковороди (Україна, Харків), Marushka85@i.ua

ОСВІТНЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ФІЛОСОФІЇ: ОСВІТНЯ GERONTOLOGIJA

Протягом останніх двох десятиліть спостерігається постійне зростання інтересу до ролі освіти та навчання в більш пізньому житті. Термін «освітня геронтологія» стосується інтеграції інститутів та процесів освіти, пов'язаних із пізнанням старіння людини та потребами людей похилого віку. Він відображає процес, в якому літні люди, індивідуально та спільно з іншими, безосередньо співпрацюють, а потім цілеспрямовано обмірковують, підтверджують, трансформують, надають особистого значення і прагнуть інтегрувати власні способи пізнання. З іншого боку, геронтологія стосується управління стратегіями викладання і навчання, де цільова аудиторія є літніми людьми. Ранні філософії освітньої геронтології були в основному засновані на тих аргументах, які були висунуті з метою виправдання доступу дорослих до освіти у цілому: концепції рівності та соціальної справедливості. Пізніше були сформульовані інші підходи до осмислення освітньої геронтології: критична освітня геронтологія, ліберальний гуманістичний підхід до освітньої геронтології, глобальна геронтологічна освіта, освіта літніх людей як частина освіти дорослих.

Ключові слова: філософія освіти, освітня геронтологія, критична освітня геронтологія, освіта для дорослих, літні люди.

Необхідність освіти для людей похилого віку продиктована з одного боку соціальними реаліями, які поміщають їх у структуровані позиції соціальної нерівності, а з іншого, ускладненнями, що